

POSTANOWIENIE

Dnia 12 września 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski

w sprawie z odwołania A.G.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Gdańsku
z udziałem Z.G.
o podleganie obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym i dobrowolnemu
ubezpieczeniu chorobowemu w stosunku do A.G. jako osoby współpracującej z
płatnikiem składek Z.G.,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 12 września 2023 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z dnia 18 maja 2022 r., sygn. akt III AUa 547/21,

**odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i
zasądza od organu rentowego na rzecz odwołującej się tytułem
zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego kwotę 240 (dwieście
czterdzieści) zł z ustawowymi odsetkami za czas po upływie
tygodnia od dnia doręczenia zobowiązanemu orzeczenia do dnia
zapłaty.**

(I.T.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 22 stycznia 2021 r., VII U 577/20, Sąd Okręgowy-Sąd
Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku zmienił decyzję z dnia 5 grudnia

2019 r. Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Gdańsku w ten sposób, że stwierdził, iż A.G. jako osoba współpracująca przy prowadzeniu pozarolniczej działalności gospodarczej przez płatnika składek Z.G. podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu oraz dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu od dnia 16 grudnia 2013 r., a ponadto zasądził od organu rentowego na rzecz ubezpieczonej kwotę 180 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku, wyrokiem z dnia 18 maja 2022 r., III AUa 547/21, oddalił apelację organu rentowego oraz zasądził od niego rzecz ubezpieczonej kwotę 240 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

W skardze kasacyjnej organ rentowy zarzucił naruszenie art. 6 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 8 ust. 2 w związku z art. 8 ust. 11 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 23 i 27 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący uzasadnił występowaniem istotnego zagadnienia prawnego, wymagającego odpowiedzi na pytanie: czy w sytuacji, w której osoba współpracująca z osobą prowadzącą pozarolniczą działalnością gospodarczą, która przebywa w sposób długotrwały na zwolnieniach lekarskich, a w konsekwencji nie przyczynia się w znaczący sposób do zwiększenia przedmiotu działalności gospodarczej płatnika składek, a tym samym uzyskiwanego dochodu, możliwe jest zadeklarowanie za taką osobę maksymalnej przewidzianej przepisami prawa podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, w tym dobrowolne ubezpieczenie chorobowe, podczas gdy za osobę prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą, zadeklarowana została minimalna podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, w tym dobrowolne ubezpieczenie chorobowe, czy też w kontekście obowiązujących przepisów prawa, w tym w szczególności art. 58 § 2 k.c. ma miejsce obejście przepisów prawa w rozumieniu skutkujące nieważnością czynności prawnej?

Wskazując na powyższe skarżący wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy do ponownego jej

rozpoznania oraz o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną ubezpieczona wniosła o oddalenie skargi kasacyjnej w całości oraz o zasądzenie od organu rentowego na jej rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego i opłaty skarbowej od pełnomocnictwa, za postępowanie przed Sądem Najwyższym według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 k.p.c.).

W niniejszej skardze skarżący wskazuje, że przyjęcie skargi kasacyjnej wynika z potrzeby rozważenia istotnego zagadnienia prawnego. W przypadku powoływania się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, w uzasadnieniu wniosku (sporządzonym odrębnie od uzasadnienia podstaw kasacyjnych) powinno zostać sformułowane zagadnienie prawne oraz przedstawione argumenty prawne, które wykażą możliwość różnorodnej oceny zawartego w nim problemu. Zgodnie ze stanowiskiem jednolicie wyrażanym w judykaturze, oznacza to w praktyce, iż zagadnienie prawne musi odpowiadać określonym wymaganiom, a mianowicie: 1) być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 1996 r., II UR 5/96, OSNAPiUS 1997 nr 3, poz. 39 i postanowienie z dnia 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571); 2) być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, by umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 15 października 2002 r., III CZP 66/02, LEX Nr 57240; z dnia 22 października 2002 r., III CZP 64/02,

LEX nr 77033 i z dnia 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08, LEX nr 478179); 3) pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą oraz 4) dotyczyć zagadnienia budzącego rzeczywiście istotne (a zatem poważne) wątpliwości.

Istotność zagadnienia prawnego konkretyzuje się w tym, że w danej sprawie występuje zagadnienie prawne mające znaczenie dla rozwoju prawa lub znaczenie precedensowe dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467, czy też z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468). Zagadnienie to nie może być przy tym pozorne, czyli nie może stanowić próby obejścia dokonanych przez sądy ustaleń faktycznych i oceny dowodów - art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 k.p.c. (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2023 r., I CSK 1349/23, LEX nr 3600665).

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że ustalenie, czy w konkretnej sprawie mamy do czynienia ze współpracą przy prowadzeniu działalności pozarolniczej należy do ustaleń faktycznych.

W utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że za współpracę przy prowadzeniu działalności gospodarczej powodującą obowiązek ubezpieczeń emerytalnego i rentowych uznać należy taką pomoc udzieloną przedsiębiorcy przez jego małżonka, która ma charakter stały i bez której stanowiące majątek wspólny małżonków dochody z tej działalności nie osiągałyby takiego pułapu, jaki zapewnia ich współdziałanie przy tym przedsięwzięciu. Ocena, czy w konkretnej sytuacji pomoc świadczona przez małżonka może być uznawana za współpracę w rozumieniu art. 8 ust. 11 ustawy z 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, stanowiącą w myśl art. 6 ust. 1 pkt 5 tej ustawy podstawę do objęcia tej osoby obowiązkowymi ubezpieczeniami: emerytalnym i rentowymi, wymaga uprzednich ustaleń faktycznych co do charakteru i rodzaju tych czynności (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2008 r., II UK 286/07, OSNP 2009 nr 17-18, poz. 241; OSP 2010 nr 2, poz. 23, z glosą M. Zielenieckiego). W wyroku z dnia

6 stycznia 2009 r., II UK 134/08 (OSNP 2010 nr 13-14, poz. 170; OSP 2011 nr 4, poz. 37, z glosą I. Sierockiej) Sąd Najwyższy uznał, że cechami konstytutywnymi pojęcia "współpraca przy działalności gospodarczej", o której mowa w art. 8 ust. 11 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych są występujące łącznie: a) istotny ciężar gatunkowy działań współpracownika, które nie mogą mieć charakteru wtórnego, b) bezpośredni związek z przedmiotem działalności gospodarczej, c) stabilność i zorganizowanie oraz d) znaczący czas i częstotliwość podejmowanych robót. W wyroku z dnia 30 sierpnia 2018 r., I UK 202/17 (OSNP 2019 nr 3, poz. 39) Sąd Najwyższy podkreślił natomiast, że ustalenie, czy pomoc świadczona przez małżonka przy prowadzeniu działalności gospodarczej przez współmałżonka stanowi tytuł do objęcia osoby współpracującej obowiązkowymi ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi, wymaga uwzględnienia charakteru i rodzaju czynności podejmowanych przez małżonka, czasu potrzebnego na ich wykonywanie, ich znaczenia i wartości dla skali prowadzonej działalności gospodarczej, systematyczności, stałości, zorganizowania i powiązania z działalnością gospodarczą (art. 8 ust. 11 w związku z art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych).

Należy także zwrócić uwagę na pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w wyroku z dnia 26 stycznia 2022 r., I USKP 76/21 (OSNP 2022 nr 12, poz. 125), w którym Sąd podkreślił, że współpracą przy prowadzeniu działalności gospodarczej nie jest doraźna pomoc małżonka lub współdziałanie w zarządzie majątkiem wspólnym w rozumieniu prawa rodzinnego (art. 23, art. 27, art. 29 oraz art. 36 k.r.o.). Istotne są okoliczności podjęcia przez małżonka działań (czynności faktycznych i prawnych), które mogą być jeszcze uznane za doraźną pomoc udzieloną drugiemu małżonkowi w ramach obowiązków wynikających z prawa rodzinnego (art. 23 i 27 k.r.o.), albo już za współpracę przy prowadzeniu działalności gospodarczej (art. 8 ust. 11 w związku z art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, zob. też: A.K. Pasternak: Zróżnicowanie tytułu ubezpieczenia zatrudnionych członków rodziny, *Annales UMCS Sectio G* 2015 nr 2, s. 173; Z. Jancewicz: Obowiązek wzajemnej pomocy małżonków z art. 23 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, *Roczniki Nauk Prawnych* 2015 (Tom XXV) nr 4, s. 7; P. Wdowczyk: Sytuacja osób

współpracujących z osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność gospodarczą w kontekście obowiązków ubezpieczeniowych i podatkowych, Monitor Prawa Pracy 2017 nr 11, s. 578; E. Kabza: Zaspokajanie potrzeb rodziny w trakcie trwania związku małżeńskiego, Zeszyty Prawnicze UKSW 2018 nr 1, s. 39; M. Zajchowska: Osoby współpracujące z komornikiem w kontekście ubezpieczeń społecznych, Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka 2019 nr 4).

W rozpoznawanej sprawie ustalono, że pomoc żony Z.G. miała charakter stały, pełnowymiarowy i bez tej pomocy nie osiągnął by on uzyskiwanych obrotów. Sądy przyjęły także, że nie była to zwykła pomoc wynikająca ze wspólności majątkowej łączącej małżonków wynikająca z art. 23 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Zagadnienie sformułowane we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania zostało sformułowane w taki sposób, by podważyć dokonane ustalenia, i przyjętą ocenę dowodów, co jak wyżej wskazywano nie może odnieść skutku w postępowaniu kasacyjnym ze względu na treść art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 k.p.c. Konstatacja ta jest tym bardziej uzasadniona, że przedmiotem rozpoznania w przedmiotowej sprawie nie było ustalenie wysokości podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne ale ocena, czy zaistniała podstawa do objęcia ubezpieczeniem.

Należy także zwrócić uwagę, że art. 58 § 2 k.c., na który powołuje się strona skarżąca, konstruując zagadnienie prawne dotyczy czynności prawnych, w związku z tym nie może odnieść skutku w niniejszym postępowaniu. W tym kontekście konieczne jest dostrzeżenie, że w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2010 r., II UZP 1/10 (OSNP 2010 nr 21-22, poz. 267) stanowczo podkreślono, że możliwość stwierdzenia sprzeczności z prawem, zasadami współżycia społecznego lub zamiaru obejścia prawa jest w każdym z orzeczeń odnoszona do umowy stanowiącej tytuł podlegania ubezpieczeniom społecznym, w szczególności dotyczy to umowy o pracę (także umowy cywilnoprawnej), która wywołuje skutki pośrednie w dziedzinie ubezpieczeń społecznych, kształtuje bowiem stosunek ubezpieczenia społecznego, określa wysokość składki, a w konsekwencji prowadzi do uzyskania odpowiednich świadczeń. Są to skutki doniosłe zarówno z punktu widzenia interesu pracownika

(ubezpieczonego), jak i interesu publicznego, należy zatem uznać, że ocena ważności postanowień umownych na podstawie art. 58 k.c. w związku z art. 300 k.p. może i powinna być dokonywana także z punktu widzenia prawa ubezpieczeń społecznych (por. między innymi uchwałę z dnia 27 kwietnia 2005 r., II UZP 2/05, OSNP 2005 nr 21, poz. 338; wyrok z dnia 4 sierpnia 2005 r., II UK 16/05, OSNP 2006 nr 11-12, poz. 191; wyrok z dnia 9 sierpnia 2005 r., III UK 89/05, OSNP 2006 nr 11-12, poz. 192). W każdym zatem przypadku ocenie pod kątem zgodności z normami prawa cywilnego nie podlega stosunek ubezpieczenia społecznego, lecz wpływający na niego pośrednio stosunek o charakterze cywilnoprawnym lub taki, do którego przepisy prawa cywilnego mają zastosowanie z mocy odesłania ustawowego.

Biorąc zatem pod uwagę, że współpraca przy prowadzeniu działalności pozarolniczej nie wynika ze stosunku zobowiązaniowego, to również art. 58 k.c. nie będzie mógł być przyjęty jako podstawa stwierdzenia jej ewentualnej nieważności.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. O kosztach orzeczono w oparciu o art. 98 § 1 i 1¹ k.p.c.

(l.t.)

(r.g.)